

TIETEELLINEN ELÄMÄ

USKONTO on tosiaankin palannut myös filosofiaan. Alkuyksystä oli tarjolla kaksi laajaa eurooppalaista uskonnon-filosofista konferenssia. Roomassa syyskuun alussa kokoonnuttiiin teemalla *The Grandeur of Reason: Religion, Tradition and Universalism*. Konferenssin esittely alkaa Benedictus XVI -lainauksella. Paaviin vedoten kutsutaan järjen uudelleenarviointiin, jossa järkeä ei olisi väkivalloin erotettu jumalallisesta totuudesta, ja peräänkuulutetaan paluuta *kristilliseen* universalismiin, joka nimetään myös ylikulttuurisen dialogin avaimeksi. Tilaisuuden avoin tunnustuksellisuus ei itse asiassa ole yllättävää: onhan sen takana Nottinghamin yliopiston *Centre of Theology and Philosophy*, jonka johtaja on radikaaliortodoksien keulahahmo John Milbank.

Konferenssilla olisi epäilemättä ollut mielenkiintonsa: mitä olisi tällaisessa yhteydessä esittänyt esimerkiksi Giorgio Agamben, joka ilmoituksen mukaan kuului puhujiin? Lehden uskonnonfilosofisesti harrastuneen avustajan rohkeus ei kuitenkaan riittänyt osallistumiseen, jonka hän arvioi edellyttävän vääräuskoisen ahdistavaan rooliin asettumista. Hän teki siis maltillisen valinnan osallistua *European Society for the Philosophy of Religion* -järjestön konferenssiin Oslossa. Konferenssin teemana oli uhraus, uskontoteoreettinen ja teologinen ikuisuuskysemys.

Avustajamme ennakkotiedot eivät olleet valmistaneet häntä tilaisuuden luonteeseen. Hämmennyneenä hän totesi joutuneensa pyhäkouluun. Hänen odottamansa neutraalin teoreettisen ja filosofisen erittelyn sijaan vallitseva diskurssi jatkoi kristillisen apologian

kunniakasta perintöä.

Tilaisuus tarjosi kyllä poikkeuksellisenkin vilkasta ja intohimoista keskustelua vaikeasta aiheesta – jaetun (protestanttisen) kristillisen viitekehyksen sisällä. Tästä näkökulmasta uhrauksen kysymyksen akseli kulkee Abrahamista Kierkegaardiin. Kierkegaardin Abrahamin dilemma tuntui olevan jokaisen pääpuhujan sydämellä: mitä ajatella siitä, että Jumala joskus vaatii sellaista, mikä soti inhimillisen yhteiselämän eetiikkaa vastaan? Ulkopuoliselle kuulijalle jäi vaikutelma seuraavanlaisesta luottamuksesta: ongelmaa ei lopulta ole, mikäli pystytään osoittamaan, että uhrausta vaativa Jumala on viime kädessä ja pohjimiltaan rakkauden jumala. On tietysti mukavaa, jos kristillinen eksistentiaalinen ahdistus näin helpottuu, mutta esimerkiksi uskonnollisen väkivallan, muiden kulttuurien uhrauskäytäntöjen (joilla ei välttämättä ole mitään tekemistä väkivallan kanssa) tai edes oman kulttuurimme uhrauksellisten juonteiden ymmärtämiselle ratkaisun anti ei ole kaksinen.

Avustajamme oli melkoisen hämillään ja pohti, onko hän ymmärtänyt uskonnonfilosofian luonteen aivan väärin. Hieman lisävaloa asiaan toi kuitenkin paikalla ollut suomalainen emeritusprofessori. Turhautuneisuuttaan peittelemättä hän informoi avustajamme, että kyseisten uskonnonfilosofisten konferenssien luonne on muutamassa vuodessa radikaalisti muuttunut ja mennyt nyt ihan ”mahdottomaksi”. Professori kaipasi takaisin analyttisen uskonnonfilosofian tiukkaa asialisuutta.

Lehtemme lähde on vierastanut analyttistä filosofiaa ja seurannut mielenkiinnolla

uskonnon paluuta eri foorumeille. Hän ei ole säikähtänyt uskonnollisen kielen paluuta filosofiaan ja on pitänyt radikaaliortodoksisuuttakin ”mielenkiintoisena ilmiönä”. Mutta entä, kun radikaaliortodoksisuudessa ei ole enää mitään radikaalia, kun sen lähtökohdista onkin tullut uskonnonfilosofian mainstreamia? Nyt alkaa pelottaa, nyt tekee mieli kerrata tieteellisen metodologian lähtökohdat, pohtia vielä kerran sekulaarin järjen ja uskonnollisen totuuden suhdetta. Sekulaarin järjen ääni voi olla kalsea, mutta olisiko se sittenkin se järjen ääni, jota on syytä kuulla.

OPEN ACCESS tulee oletko valmis? Mikä open access? Suomeksi open access tarkoittaa vapaata pääsyä. Tarkemmin sanoen open access merkitsee avointa pääsyä tieteellisiin julkaisuihin ja avoin pääsy merkitsee ilmaisuutta. Aloitteen tekijänä on – kun taas muutenkaan – EU. Tausalla on muun muassa Berlin Open Access Declarationin vuodelta 2006 ja European University Associationin vuonna 2007 asettamat suositukset sekä European Research Council, joka edellyttää tieteen tulosten vapaata saatavuutta. Helsingin yliopistossa tähän haasteeseen on jo vastattu. Toukokuussa 2008 yliopiston rehtori Ilkka Niiniluoto antoi niin sanotun rinnakaistallennusvelvoitetta koskevan päätöksen, jonka mukaan Helsingin yliopiston henkilökuntaan kuuluva tutkija on velvollinen antamaan jokaisen julkaisunsa yliopiston avoimeen julkaisuarkistoon. Vaikka julkaisuarkiston käyttö on periaatteessa tarkoitettu tutkimus- ja opetuskäyttöön, yliopisto ei kuitenkaan halua eikä ilmeisesti edes voi valvoa sen käyt-

töä. Avoimuus toisin sanoen tarkoittaa viimekädessä sitä, että kuka tahansa voi maksutta lukea minkä tahansa Helsingin yliopistossa työskentelevän tutkijan ja opettajan julkaisun omalta päätteeltään – sekä tallentaa kyseisen julkaisun omalle koneelleen. Päätös, joka koskee kuitenkin vain artikkeleita eikä lainkaan monografioita, astuu voimaan 1.1.2010. Tätä ennenkin artikkeleiden panemista julkaisuarkistoon suositellaan.

Pitäisikö tästä olla onnellinen vai huolestunut? Yleisesti ottaen kaikki avoimuus ja ilmaisuus on ilman muuta toivottavaa. Sitä paitsi onhan intellektuaalinen pääoma jo lähtökohtaisesti yhteistä. Miksi jonkun on saatava siitä voittoa? Miksi köyhällä ei olisi oikeutta saada tietoa? Eikä tässä ole ongelmaa tekijänoikeudelliseltakaan kannalta, sillä tutkija ei ole tähänkään mennessä saanut lantin lanttia omista artikkelijulkaisuistaan. Ongelmallista tämä on ainoastaan julkaisijan kannalta. Sikäli kuin kaikki muutkin

yliopistot tulevat mukaan tähän samaan järjestelmään – ja tällä hetkellä tämä näyttää väijäämättömältä – kaikki tieteellisissä lehdissä julkaistut artikkelit tulevat lopulta ilmaiseen levitykseen ja vapaaseen käyttöön. Mistä julkaisija saa rahansa julkaisuun, jos lehteä ei enää tilata vaan artikkelit imuroidaan ilmaiseksi verkosta? Suurten kansainvälisten julkaisujen osalta tämä ei ole ongelma. Kirjastot ympäri maailmaa tilaavat niitä joka tapauksessa – useimmiten varsin korkeaan institutionaaliseen hintaan. Tällä ne vaivatta kattavat lehden tekemisen kustannukset. Pienten kansallisten julkaisujen osalta tilanne on hankalampi – etenkin jos kansa itsessään on varsin pieni kuten Suomen tapauksessa. Vaikka kirjastot edelleenkin jatkaisivat tilaamista ja vaikka kyseinen lehti korottaisi institutionaalista tilaushintaansa tuntuvas- tikin, kirjastoja on Suomessa aivan liian vähän, jotta niiden tilausmäärät voisivat kattaa lehden tekemisen kustannuk-

set. Pienet kansalliset julkaisut tarvitsevat maksavia tilaajia säilyäkseen. Tämä koskee luonnollisesti myös *tiede & edistystä*.

Kansallisten lehtien kannalta tilannetta helpottaa se, että rinnakkaistalennevelvoitteeseen sisältyy puskuriaika. Artikkeleita ei julkaista samaan aikaan sekä lehdessä että avoimessa julkaisuarkistossa vaan jälkimmäistä lukija joutuu odottelemaan sopivan määräajan. Sopivasta määräajasta ei kuitenkaan ole olemassa vielä mitään yksimielisyyttä. Monenlaisia ehdotuksia on toki esitetty, ja tällä hetkellä ehdotusten haarukka ulottuu kuudesta kuukaudesta jopa kahteen vuoteen. On vaikea ennustaa, mitä vaikutuksia avoimilla julkaisuarkistoilla lopulta on. Ainakin ne lisäävät avoimuutta ja tiedon vapaata liikkumista, mikä on ehdottoman hyvä asia. Ainoana pienenä pelkona on, että sitä tietoa, mistä tänään joutuu kenties vähän maksamaan, ei huomenna olekaan enää lainkaan.